

סוכה מח

משה שווערד

1. מהרי"ץ חיות

דף מח ע"א נכרא וסיית אך שמח לרבות לילי י"ט אחרון. ריב סכל תפסו דהכי אכין ורקין מישוין
סס וכלן דריש לרבות יבסס סגלון סהסיד סהג"ח סחילנא סחשתי דנחמת נימי י"ט סג
תג סרלשוניס סיס סעוס סוכה ולולג וסמחה וכלן נלסר אך סמח סייכו מיטוט דיק סמחה ולג סוכה ולולג
וסייס י"ט סלסרון דלן סמח רק סמחה ורו לא ול"כ סוכה לרבות דסמחה ניהג סכ"ס סכל לסולס אך מיטוט
ונכין. ופי' סס ספריס לסרי סהרל"ז סנגליות זיל ס' סלס:

2. המאירי על מסכת סוכה דף מח/א

אמר המאירי ההלל ר"ל לגמרו וכן השמחה ר"ל שלמי שמחה כלומר שמביאים אפ"ל בלילי יום טוב אחרון והביאווה בגמרא מוהיית אך שמח לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה ואמרו שאין מלת אך אלא למעט איברא כך הוא אלא שהוא ממעט כל דבר בלא שמחה ונמצאת השמחה מתרבת מאליה ועוד שכל שהורגל כל היו"ט בשלמי שמחה אם אינו עושה בשמיני יש שם עצבון אחר שהוא יו"ט וממעט בשמחה ואז (מיעט) [מרבה] את העצבין ואין מיעוטו אלא ברבוי השמחה ...

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרסח סדר תפלת ליל שמיני ויומו סעיף א

(א) ליל שמיני (ב) אומר בתפלה: ותתן לנו את יום (ג) א שמיני חג העצרת הזה. הגה: <א> ואנו נוהגין שא"א חג בשמיני, (ד) דלא מצינו בשום מקום שנקרא חג, אלא אומרים יום שמיני עצרת (מנהגים). ובחוצה לארץ, ב [ג] אוכלים בסוכה (ה) בלילה וביום, (ו) מפני שהוא ספק שביעי, (ז) ג [ד] ואין מברכין על ישיבתה, ומקדשין (ח) ואומרים זמן.

4. ביאור הגר"א אורח חיים סימן תרסח

ואנו כו'. דלענין החגיגה תשלומין דראשון הוא ובמ"ס פי"ט כ' כן על ז' של פסח ולא נהגינו כן הואיל והוא בתשלומין מידי דהוי אהה"מ כ"ש כאן דהוא רגל בפ"ע ומ"ש דלא מצינו כו' בסוכה מ"ח אמרינו י"ט האחרון של חג וכן בהרבה מקומות ואמרינו בערכין ובסוף תענית שמנה ימי החג כו':

5. שו"ת כנסת הגדולה סימן מח

הוקשה למעכ"ת איך אנו אומרים ביום שמיני עצרת בנוסח הקדוש ותפלת י"ח ותפלת המוספין את יום שמיני חג עצרת הזה דלא מצינו בשום מקו' שנקר' חג שמטעם זה כתוב בספר המפה שאין או' אלא יום שמיני עצרת הזה ונראין דבריו: תשובה ... אלא דממקומות הללו יש לדחות דהיום עצמו לא נקר' חג אלא ה"ק י"ט האחרון של חג הסוכות ונ"ל שלזה כיון רש"ל ז"ל בתשובה סי' ס"ב שכתב וטוב לומר' את יום שמיני העצרת חג הזה ע"כ ולכאורה אין לו מובן דמ"ש את יום שמיני חג עצרת לשמיני עצרת חג הזה אלא דבמאי שכתבתי ניהא דכשאומר את יום שמיני חג עצרת הזה נראה דיום השמיני עצמו הוא חג וליתא דלא מצינו דיום השמיני נקר' חג דוגחותם אותו חג לה' שבעת ימים כתיב אבל כשאור' את יום שמיני העצרת חג הזה יש לפרשו דהכי קאמר את יום שמיני העצרת של חג הזה שהוא חג הסוכות ...

• עיין בברכי יוסף אורח חיים סימן תרסח [באריכות שם]

6. קובץ אור ישראל ניסן תשס"ח-מצות שמחת יום טוב בזה"ן

והגר"ח (הובא בעמק ברכה עמ' קח, ועיין באריכות במאמר הגר"ח הובא בספר זכרון מבקשי תורה בעניני יו"ט ס' נ) היה לו הסבר אחר ברמב"ם. בסוכה (מח): מובא ברייתא: "תנו רבנן והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון או אינו אלא יום טוב הראשון כשהוא אומר אך חלק ומה ראית לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב הראשון מרבה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו ומציא אני לילי יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו."

כלומר, הברייתא הביאה דרשה שאין שמחת יו"ט בליל ראשון של הרגל. אך הרמב"ם לא הזכיר דין הזה שבלי לילי יום טוב ראשון אין שמחת יו"ט, וצ"ע למה. עוד צ"ע, למ"ד יום ראשון של אבילות דאורייתא ותופס לילו כיומו (ר"ל שאם מת המת ביום ונקבר באותו יום, יש אבילות מה"ת עד הלילה שלאח"כ והלילה בכלל), א"כ היה צריך לומר שיש אבילות בליל ראשון של יו"ט כיון שאין שמחת יו"ט מה"ת ואבילות היא מדאורייתא, ולא אתי מצוה דרבנן של שמחת יו"ט ודחי מצוה דאורייתא של אבילות. ובודאי שאין אבילות בליל ראשון של יו"ט.

ותירץ הגר"ח שבגמ' (פסחים) מובא ב' מיני שמחת יו"ט. א' יש שמחה ע"י אכילת בשר שלמים. ב' יש שמחה כללית שאפשר לקיים ג"כ ע"י דברים של חול כגון יין, בגדים צבעונים וכדו'. ובאמת יש ב' חיובי שמחה ביו"ט מדאורייתא: החיוב ע"י אכילת בשר שלמים, והחיוב כללית שאפשר לקיים ע"י דברים של חול המשמחים אותו.

הדרשה שהביאה הגמ' בנוגע לליל ראשון של יו"ט היא אך ורק לגבי החיוב שמחה ע"י אכילת בשר שלמים. אף שיש חיוב שמחה ע"י אכילת בשר שלמים כל הרגל, בליל ראשון הוא פטור מחיוב זה. אבל החיוב שמחה כללית נהג כל ימי הרגל אפ"ל בליל ראשון.

ולכן ניחא מה שאין אבילות נהגת בליל ראשון של יו"ט, משום שהאבילות נדחה מפני החיוב שמחה כללית. מכיון שיש חיוב שמחה אתי מצות עשה של רבים של שמחת יו"ט ודוחה המצות עשה של יחיד של אבילות.

והגר"ח הסביר שהטעם שאין חיוב שמחה באכילת בשר שלמים בליל ראשון הוא משום שאי אפשר להקריב השלמי שמחה אלא בזמן שיש חיוב שמחה והוא ביו"ט עצמו (ולכן א"א להקריב את הקרבן בעיו"ט). ומכיון שאין מקריבין קרבנות בלילה, אי אפשר להקריב הקרבן שלמים עד היום, וממילא א"א לאכול בשר שלמים אלא מיום הראשון ואילך, אבל לא בליל ראשון, שאין כאן קרבנות שלמים לאכול. ולפ"ז ניחא מה שהשמיט הרמב"ם הפטור שמחה בליל ראשון שהפטור אינו אלא על האכילת שלמים ולא על השמחה כללית. ופטור זה כבר נשמע מדבריו בהל' חגיגה שאי אפשר להקריב השלמי שמחה עד היום, וממילא אין חיוב שמחה (של אכילת שלמים) בלילה.

ולפי הגר"ח יש לתרץ כמה מהקושיות. הרמב"ם לא הביא בהל' חגיגה את הדינים השייכים לזמננו משום שבהל' חגיגה הוא מיירי במצוה נפרדת של חיוב שמחה של אכילת שלמים. דינים אלו אינם נוגעים כ"כ למצוה זו, שא"א לקיים מצות אכילת שלמים אלא דוקא ע"י אכילת קרבן שלמים (ולא על ידי שאר דברים המשמחים).

ולפ"ז מובן למה בזמן שהמקדש היה קיים לא היתה היכולת לקיים את המצוה ע"י שתיית יין. הגמ' הדגישה שבזמן המקדש אין שמחה אלא בבשר משום שאף שמקיים את השמחה הכללית ע"י שאר מיני שמחה, מ"מ אם לא אכל בשר שלמים לא יצא מצוה זו. אך אם אכל שלמים, הרי הוא ג"כ קיים את המצוה כללית של שמחת יו"ט. ובה"ז, שא"א לקיים מצות אכילת שלמים, הגמ' הדגישה שעדיין יש חיוב שמחה כללית שיכולים לקיים ע"י שתיית יין ושאר מיני שמחות.

7. גליוני מנחת חן

שם פוחת בה ארבעה. פירש"י "פוחת בה ארבעה טפחים ופוסלה", והקשו בתוס', "ותימה מה שיעור הוא זה בארבעה, והלא אור פוסל בשלשה", ותי' במאירי בשם י"מ, ור"י מלונין, שסתמו אינו מניחו באויר, אלא שהוא מניח סכך פסול במקומו, וסכך פסול

אינו פוסל אלא בארבעה. אולם בכיכורי יעקב (סי' תרס"ז אות ה') כתב, שלהניח סכך פסול אינו מועיל, משום דלא הוי היכרא כ"כ כמו אויר.

ויש שתירצו (המאירי, וכ"כ הר"ן בדעת רש"י), דאף דבשלשה טפחים אויר פסולה, מ"מ צריך לפחות ארבעה, להיות פיסולה ניכר לכל בהדיא.

ובריטב"א כתב, דאף דבסוכה של ג' דפנות אויר ג' טפחים סגי, מ"מ נקט ד' טפחים שהוא מקום חשוב, לומר לך דבסוכה גדולה בת ארבעה דפנות דלא מיפסלא בהכי, מ"מ כיטול הוי וגלוי דעת' שעבר זמנה. ולא גרע מהורדת כלים מתוכה דסגי לי' בהכי.

והיינו דשיטת הריטב"א היא, שאפ"י היכר שאין בו פסול, מועיל, ודלא כשיטת הראשונים הנ"ל, דבעינן גם פסול וגם היכר, וראה במ"ב (סי' תרס"ז סק"ג), ושע"ז (אות ב').

ור"ב"ן כתב, פוחת בה ארבעה טפחים מן הדופן, כדי לפוסלה ברוב דופן בסוכה קטנה. (וכתב דה"ה דיכול לפוסלה למעלה מן הסכך ולפחות בה אויר ג' טפחים, אלא משום דקל הוא לפחות מן הדופן נקט דופן), ונראה דחולק אדלעיל, וס"ל דסגי בג' טפחים ולא בעינן היכרא.

ורבינו גרשום פירש, דלרווחא דמילתא נקט ארבעה, שאם אתה אומר שלשה, שמא יצמצם ופוחת פחות משלשה ולא מיפסלא. (הביאו בשב"ח סי' שמ"ה).

ברב"ר הריטב"א הנ"ל מבואר שהורדת כלים מועיל להיכר שלא יהי' כמוסיף (וכ"כ הב"ח סי' תרס"ז), אבל יש פוסקים שכתבו דאינו מועיל (א"ר, ופרמ"ג).

8. רשימות שיעורים [גריד"ס]

<p>✓ שם. כגמ' – דמעיל בה מאני מיכלא. מובא בספרים שהגר"א זצוק"ל היה מקפיד להכדיל במוצאי יו"ט האחרון של פסח על שכר שהוא חמץ מפני דין הגמרא שלנו בסוכה. דעתו שבכל מצוה החלויה בזמן יש חיוב להראות שנגמר זמן המצוה. וכן היה מדקדק לאכול חרש בחוה"מ פסח משנגמר האיסור.</p> <p>נראה לומר שמטעם זה סובר הרמב"ן (בנדה נא.) דמברכים את ברכת לשמור חוקיו בסוף הזמן של כל מצוות – כמו בסוף זמן ציצית – ולא דוקא בחפילין. דצריכים להוכיח שזמן המצוה כלה ושומרים את מצוות ה' מטעם חוק ומשנגמר הזמן פקעה המצוה. ונראה כי מטעם זה מברכים על האש בהבדלה של שבת ויוה"כ, להוכיח שזמן האיסור כלה.</p>	<p>ברם לולא מעשה רבנו מרן הגר"א זצוק"ל היה ניתן לחלק שרק בסוכה יש תקנת המשנה. יש מנין מלאת של ז' ימים בסוכה ולהוסיף יום ח' על ז' הימים אסור מטעם ב"ת. לעומת זאת בחמץ ומצה אין מלאת ומנין של ז' ימים, ולפיכך מי שימנע מחמץ או יאכל מצה אחרי פסח לא יעבור בב"ת. והראייה לכך, כי לר"א (כו.) צריכים סוכה לכל ז' הימים וחייבים לאכול י"ד סעודות, ומוכח דיש מנין בסוכה, ולכן יש ב"ת – דיש ב"ת כשמוסיפים על מנין ומלאת של מצוה. ואפי' לחכמים יש דין ז' ימים שלמים בסוכה לכתחילה (עיין ברמב"ם פ"ו מסוכה הל"טו), והוי דין מלאת ימים ומנין. היוצא שרק בסוכה יש ב"ת אבל לא בחמץ ומצה דאין בהם דין מנין</p>
<p>ומלאת של ימים, ולכן תקנת המשנה איננה בחמץ ומצה.³⁸</p>	

9. רי"ף מסכת סוכה דף כג עמוד א

גמ' אין לו מקום להוריד את הכלים מהו רב חייא בר אשי אמר פוחת בה ד' ור"י ב"ל אמר מדליק בה את הגר ולא פליגי הא לן דיו"ט הוא ואסור לפחות בה ארבעה מדליק בה את הגר ולבני א"י דחולו של מועד הוא פוחת בה ד' וה"מ סוכה קטנה דמיפסלא בשרגא אבל סוכה גדולה עייל לגוה מאני מיכלא ומיפסל' דאמר רבא מאני מיכלא לבר ממטלתא מאני משתא במטלתא:

10. הר"ן על הרי"ף מסכת סוכה דף כג עמוד א

אבל בסוכה גדולה מעייל בה מאני מיכלא ומיפסלא. ומיפסלא ודאי לאו דוקא שלא נפסלה מהכשרה בכך שלא יצא בה בזמנו אלא הכי קאמר שעושה היכר לפוסלה שאינו יושב בה בתורת סוכת החג:

11. שערים מצויינים בהלכה

<p>משנה סוכה שבעה כיצד כו' אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון של חג. המשנה מיירי בארץ ישראל, ושם אין יושבין בסוכה ביו"ט האחרון, וביום השביעי שהוא הושענא רבה מוריד הכלים לצורך יו"ט, ולדין בחור"ל דאוכלין גם בשמיני עצרת בסוכה, אפ"ה כתב בשו"ע (או"ח סי' תרסו) דמוריד הכלים לבית. ולכאורה יש בזה משום מכין מיו"ט א' דאורייתא ליו"ט ב' דרבנן, ולפעמים חל שמיני עצרת בשבת, ומכין משבת ליום שמחת תורה. וברמ"א (או"ח סי' תרסו) כתב דאסור להכין ביו"ט לצורך ליל יו"ט. אלא דהמג"א (שם סק"ג) כתב דלהכניסן מותר, אלא שאסור לסדרן על מקומן. וכפמ"ג כתב, דאם עיי"כ נראה הבית כחורבה וכדומה מותר גם לסדרן דזה נמי לצורך אותו היום עצמו.</p>	<p>ועי' בהגה' מהרש"ם (או"ח סי' תמד). ומזה הוכחנו בשמ"ב קונ"א (ח"ג סי' קטו סק"ז) דמותר להעלות היין מן המרתף ביו"ט פסח לצורך יו"ט ב', וכמו כן כשחל ערב פסח בשבת מותר להעלות, אלא שלא יסדרן על מקומן המיוחד, עיי"ש באריכות.</p>
--	--

12. עיין גמרא ריש מסכת תענית

13. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לד עמוד א

רבי אסי אמר רבי יוחנן: עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים - הלכה למשה מסיני.

14. תוספות מסכת זבחים דף קי עמוד ב

אישתמיטתיה כו' - פ' בקונטרס למנחם יודפאה ותימה דהא רבי יוחנן אמרן לתרווייהו ושמא לבתר הכי שמעה רבי יוחנן וי"ל דאישתמיטתיה לריש לקיש דאי הוה שמעה לא היה מקשה כלום דהוי מצי לפרושי בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה דאמר ניסוך המים דאורייתא ולא מטעמיה ולפי זה משמע דאיכא למאן דאמר ניסוך המים דרבנן וזהו תימה דאפילו למאן דאמר (מנחות דף קנ.) חולין בעזרה לאו דאורייתא שתקנו חכמים לנסך חולין בעזרה שמא לפי שהוא אז זמן גשמים כדי שיזכרו לפני המקום להתברך במי גשמים ...

15. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן י

ד) ובנס כי החג שהיו שם ב' נסכים ניסוך המים וניסוך היין כתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהל' תמידין הלכה ו' שניסוך שניהם היה כאחד ועמד שם הכ"מ בזה מנ"ל להרמב"ם ז"ל זה וכתב משום דאמרינן ביומא (כ"ו ע"ב) דאין מנסכין מים בחג אלא עם תמיד של שחר ובתוספתא סוכה (פ"ג ה"ה) אמרינן מאימתי מנסכין אותן עם איברי תמיד ומשמע לרבינו דהיינו בשעת ניסוך היין ע"ש והנה יש לחקור איזה מנסך קודם אי היין או המים דלכאורה ניסוך היין קודם דהוי תדיר ואע"ג דחיוב ניסוך המים מתחיל מאורתא כדאמרינן בתענית (ב' ע"ב) וכמה שהביאו בתוס' שם מהירושלמי דאם נסכן בלילה הראשונה ג"כ כשר וניסוך היין מתחיל רק משקרב הזבח ואם הקריב הנסכים קודם הזבח פסול כדאמרינן בת"כ אמור (פר' י"ב פי' ט') א"כ נתחייב בניסוך המים קודם ניסוך היין מ"מ תדיר קודם וכדאמר ר"י הלכה מתפלל אדם של מנחה ואח"כ של מוספין ואע"ג דחיוב המוספין התחיל קודם ומשום דמנחה תדירה וכדאמרינן בפ' כל התדיר (צ"א ע"א) והנה לאידך גיסא י"ל דניסוך המים קודם שהוא מקודש שהוא בא בשביל הרגל וכמו מוספים דאמרינן שם דחשיבי מקודש משום שבאים בשביל הרגל וניסוך היין אינו בא אלא בשביל התמיד ואע"ג דאמרינן בפ' כל התדיר שם דתמיד קודם למוספין ואין המוספין חשיבי מקודש יותר משום דשבת ור"ה אהני ג"כ לתמיד ואף התמיד חשיבי מקודש י"ל דזה שייך רק בקרבנות עצמן כיון דתמיד של שבת ע"כ צריך להקריבו בשבת א"כ נהי דאינו בא בשביל שבת מ"מ כיון דדינו להקרב בשבת דוקא אהני ליה שבת דחשיב ג"כ מקודש וכן במוספי שבת בר"ה אבל נסכים דאמרינן מנחתם ונסכיהם אפילו מכאן ועד עשרה ימים הרגל אינו יכול לאהני לנסכי התמיד שיחשבו מקודש כיון דאין באין בשביל הרגל וגם א"צ דוקא להקריבו ברגל דיכול להקריבו אח"כ משא"כ בניסוך המים שצריך דוקא להקרב ברגל [וכדאמרינן בירושלמי פ' לולב וערבה (פ"ד הל"ו) בעי קומי ר"י לא נסך היום מהו שינסך למחר כו' לא נסך היום לא ינסך למחר על שם דעבר יומו בטל קרבנו] א"כ נסכי המים חשיבי מקודש והנה בלח"מ שם הביא מקור להרמב"ם ז"ל מהא דאמרינן בפ' לולב וערבה (מ"ח ע"ב) דב' ספלים של כסף היו שם מערבי היה בו המים כו' והיו מנוקבין כמין ב' חוטמין דקין כו' של מים היה דק ושל יין מעובה משמע שהיה מנסך שניהם יחד וכדי שיכלו יחד עשו כן הנקבים עכ"ל ונראה מזה דס"ל להרמב"ם ז"ל דהוי מנסכין ממש שניהם כאחד ואפשר לפי שתדיר ומקודש היא איבעי דלא אפשרתא איזה מהם קודם לפיכך היה צריך לנסכן כאחד דרז להקדים אחד לחברו אסור אבל בב"א מותר [כמה שהוכחתי בעזה"ת לעיל בענין תמידין ומוספין סק"א]:

16. רשימות שיעורים [גריד"ס]

שם. כמשנה — כדי שיהו שניהם כלים בכת

אחת. הך דינא שיהו שניהן כלין בב"א הוא כדי שיהא צורך בין שניהם כי בכך תחול השירה על שניהם. והטעם לזה הוא דאין שירה בלי נסכים של יין וע"י זה ששניהם כלין בב"א חלה השירה גם על ניסוך המים.

[באמת יש ב' דינים של שירה: א) שירה שהיא קיום קרבן וזה דוקא על יין; ב) שירה המהוה כעצמה קיום מקדש, כמו כקרבן פסח, דאין כפסח נסכי יין ושרין בעת הקרבת הפסח בתורת מצוה של שירה במקדש ולא כמצות שירה על הקרבן. השירים כל הלילה בשמחת בית השואבה היו מצות שירה במקדש כשלעצמה. כשעת הניסוך יש קיום של שירה על הקרבן דאין אומרים שירה על קרבן אלא על ידי יין נסכים.]

17. רשימות שיעורים [גריד"ס]

שם. בא"ד — וי"ל דספלים היו קבועים בסיד ולא כלים נינהו דנחשבין כגופו של מזבח וכו'. עלינו לכאר את דבריהם. ונראה ככוונתם דדין מעלין בקדש נאמר בקיום אחד כהעברה מכלי שרת לכלי שרת

שחייבים לפנות את החפצא — למשל את לחם הפנים — מכלי כסף לזהב ולא להיפך. אך בקיום ההקרבה על המזבח אין קיום שימה בכלי שרת; מותר להוציא החפץ מכלי שרת של זהב להקריבו על מזבח של כסף וסיד שהרי יש כאן שני קיומים שונים לגמרי (א) כלי שרת. ב) הקרבה על המזבח — וכל הדין דמעלין בקודש אינו שייך. ועוד י"ל, דע"פ דין — הקרבה על מזבח נחשבת עליה בקדש.]

וראוי לעיין האם מותר להעביר אתרוג בחג הסוכות מקופה של כסף לקופה של עץ. האתרוג חפצא של מצוה הוא אבל הקופות אינן כלי שרת. ומסתבר דההלכה נאמרה דוקא בכלי שרת ולא בשאר כלים המשמשים בתורת תשמישי מצוה] ובביאור החילוק נ"ל שרק בכלי שרת דהוויין קדושים נאמר הדין דמעלין בקדוש, משא"כ בקופת אתרוג דאינה קדושה. עוד ניתן לחלק דבכלי שרת קבלת הכלי הוי חלות קיום שהחפצא היא מונח בתוך הכלי וממילא יש דין שאסור להוריד בקדושה ולהעבירו מזהב לכסף. לעומת זאת בקופת האתרוג אין חלות קיום בהנחת האתרוג בקופה וממילא אינו נוגע ומשנה אם מעבירין האתרוג מזהב לכסף. עוד י"ל שכלי שרת של זהב עדיף בקדושתו משל כסף ככתוב בתורה בעשיית המשכן וכליו, אבל בקופת אתרוג אין יתרון לזהב, כי רק היכא דכתיבא כבכלי שרת יש מעלה לזהב על הכסף ולא בכלי חול.

18. רשימות שיעורים [גריד"ס]

דף מ"ח ע"ב. תוס' ד"ה כמין. לרש"י המים והיין יורדים בראשונה על גבי המזבח ומשם לשיתין. לרש"י יש קיום הקרבה ואכילת המזבח בנסכי מים ויין. ויל"ע לרש"י מה הדין בדיעבד אם מנסך ע"ג המזבח ולא לשיתין, האם עיקר הקיום הוא כאכילת המזבח בלבד על גג ויוצא או"ד דקיום הנסוך לשיתין מעכב, וצ"ע.

גם שיטת התוס' דאין מנסכין אלא לשיתין דורשת עיון, כי לכאורה אכילת מזבח שייכת דוקא ע"ג גגו של המזבח ולא בשיתין. ויתכן דאליבא דתוס' אין אכילת מזבח דין בנסכים ולכן סוברים שמנסכין רק לשיתין ולא על גבי המזבח — שלא כרש"י. א"נ י"ל, עפ"מ שכתבו התוס' לעיל (מח.) ד"ה שני דמאחר דהספלים היו מחוכרים א"כ כגופו של מזבח הם, לפיכך

19. ערוך לנר על סוכה דף מח/ב

שם ורגמוהו כל העם באתרוגיהן: ביומא (דף כ"ו ע"ב) דייק מזה דמנסכין בתמיד של שחר דוקא ולא ג"כ בתמיד של ביה"ע דא"כ למאי נקיט באתרוגיהן ע"ש וקשה הא בקידושין (דף ע"ג ע"א) נקיט ג"כ גבי ר"ז הך לישנא רגמוהו כ"ע באתרוגיהו ושם לא שייך לומר כן ומאי קמ"ל שם וי"ל דראיתי בירושלמי דסוגין דפשיטא לי' דהצדוקי מת מהרגימה ממה דמסופק אם הך צדוקי שנתן קטרת מבחוץ והכניס בפנים שמת הוי הך צדוקי דהכא ופשט כיון דאותו הצדוקי מת ביוה"כ והך דהכא ג"כ מת ע"כ שנים הוי ע"ש וי"ל מאין פשיטא כ"כ שמת מהרגימה הא ר' זירא שרגמוהו ג"כ באתרוגיהן לא מת מהרגימה שהרי מחוזה שדרש כן בבבל הוי ורבי זירא מת בארץ ישראל כדמוכח מגמרא דמ"ק (דף כ"ה ע"ב) וי"ל דהנה לקמן אמרינן ואותו יום נפגמה קרן המזבח ופי' רש"י ע"י אבנים שזרקו בו עכ"ל וקשה דהא אמרינן דבאתרוגים רגמוהו ומאין לרש"י שזרקו אבנים ג"כ אבל י"ל דזה ודאי בטבע שאתרוג אף שגדול הוא מאוד מכ"מ פרי שהוא רך לא יכול לפגום דבר קשה וכש"כ שאין יכול להרוג אדם וא"כ מה שנפגם המזבח ע"כ ע"י אבנים ה"ל שזרקו ג"כ אבנים בו ועי' ז' מת הצדוקי משא"כ בר"ז שלא זרקו בו רק אתרוגים לא מת ולכן א"ש דנקט באתרוגיהן לאשמעינן דלא מת רבי זירא ע"י רגימה זו שלא ה"ל בה כדי להמית אכן לפ"ז כש"כ שיקשה כיון שבהצדוקי ע"כ זרקו ג"כ אבנים כדמוכח ממה שמת ע"י הרגימה וממה שנפגם המזבח א"כ למה נקט באתרוגיהן ולא נקט סתם ורגמוהו או שרגמוהו באבנים ולכן דייק הגמרא מזה שפיר שאתי לאשמעינן שאין נסוך המים אלא בשחרית:

מעשה בצדוקי אחד כו' ורגמוהו כל העם
 באתרוגיהן, ואותו היום נפגמה קרן
 המזבח. צ"ע הרי האתרוגים היו מוקצים
 לצורך מצוה כדק"ל לעיל (מו:), והיה אסור
 להשתמש בהם כדי לזרקם. ואפשר שנהגו
 כריש לקיש (שם) דלמצותו אתקצאי, כלומר
 לקיים המצוה באותו יום, וכיון דנפיק פסקה
 המוקצה, עיי"ש ברש"י ותוס'. עוד צ"ע דהא
 עברו על הא דכתיב (ראה יב-ד) "לא תעשון
 כן לה' אלקיכם", ומובא ברש"י שם דרשת
 חז"ל בספרי, אזהרה לנותץ אבן מן המזבח.
 וצריך לומר שמתוך כעס וקנאות לא דקדקו
 על זה. ואפשר היה לומר דעיי זריקת
 האתרוגים בו לא היה ראוי שיפגם קרן
 המזבח, ואינו פסיק רישא. אבל רש"י מפרש
 דעיי שזרקו בו אבנים נפגמה קרן המזבח,
 והר"א קושיא לדוכתא. ונ"ל דמ"מ לא עברו
 על הלאו דלא תעשון, דהם לא נתכוונו לזה,
 וכעין דק"ל במס' סנהדרין (עט.) נתכוון
 להרוג את זה והרג את זה, דעיי זריקה של
 כל אחד ואחד לא היה פסיק רישא שיותץ
 אבן מזבח, והגם דעיי זריקת כולם אפשר
 שהיה פסיק רישא, אבל כיון שהם התכוונו
 לזרוק בו, שוב לא היה פסיק רישא, וגם
 מצינו שיטת הערוך מובא בתוס' במס' יומא
 (לה.) דפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר,
 וכתבו התוס' לעיל (לג: ד"ה מודה) דבמקום
 מצוה גם החולקים על שיטת הערוך מודים

דמותו. עוד צ"ע דהא איתא דרגמוהו
 באתרוגיהן, וברש"י כתב שזרקו בו אבנים.
 ואין אנו יודעים אם נהרג, אלא דראיתי
 בערוך לנו שהביא ירושלמי דנהרג, וזה בא
 עיי הקנאות שקנאו בו, וצ"ע הא תנן במס'
 סנהדרין (פא:): הגונב את הקסוה [כלי שרת]
 והמקלל בקוסם והבועל ארמית קנאין פוגעין
 בו, ומשמע דבאחריני אין קנאין פוגעין בו,
 ואולי היו זה ששפך ניסוך המים שנתקדשו
 על רגליו ג"כ בכלל הגונב כלי שרת, וכיון
 דהובא בש"ס שעשו לו כן מוכח דשפיר
 עבדי, ובכלל זה הוא.

21. עוד עיין מראה מקומות למסכת סוכה דף לה

- תלמוד בבלי מסכת יומא דף כו/ב
 אמר רבי אבא ואיתימא רמי בר חמא ואיתימא רבי יוחנן אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר... אמר רב אשי אף
 אנו נמי תנינא ולמנסך אומר לו הגבה ידיך שפעם אחד נסך על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן שמע מינה
- ריטב"א יומא דף כו/ב
 וא"ת דדילמא נקט אתרוגיהן שלא חשו לכבוד מצות האתרוג ורגמוהו בהם. וי"ל דהא פשי' דכיון שהכירו בו
שהוא צדוקי זהו כבודו של אתרוג לקדש בו השם לענין כזה:

22. רשימות שיעורים [גריד"ס]

להעיר, מדוע רגמוהו דוקא באתרוגים. ונראה דהרכה
 הלכות בחג הסוכות מיוסדות בתורה שבע"פ כגון נסוך
 המים וכו'. גם שהאתרוג הוא פרי עץ ההדר ידוע רק
 מהלל"מ כדאיתא בהקדמה לפיהש"מ לרמב"ם. בזריקת
 אתרוגים על המנסך שלא קבל את ההלל"מ של ניסוך
 המים בחג נאמר לו שאם מסרב לקבל את התורה שבע"פ
 לניסוך המים מנין לו שפרי עץ הדר הכתוב בתורה הוא
 אתרוג – אולי פרי אחר הוא, וכשם שמקבל את
 המסורה כע"פ דפרי עץ הדר הוא אתרוג כן צריך לקבל
 המסורה של ניסוך המים.

✓ והנה, לרמב"ם עיקר השמחה דסוכות היא שמחת בית השואבה והיא שמחת החסידים ואנשי מעשה.
ד"ל (פ"ח מלולב הלי"ב – י"ד): אע"פ שכל המועדות מצוה לשמח בהן כחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה שנא' ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים וכיצד היו עושין כו' והיאך היתה שמחה זו החליל מכה ומנגנין בכנור כו' ומי שיודע בפה בפה כו' מצוה להרבות בשמחה זו ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות וכו'.

ויש לבאר למה דוקא החסידים היו בראש המשמחים.
 ונראה לומר עפ"מ שפירש בספר בית הלוי שבמתן התורה דלוחות הראשונות לא היה חילוק בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה, דכל התורה כולה היתה בכתב חרות על הלוחות הראשונות, וכשנשתברו הלוחות האלו ניתנה התורה בשניה בזכות משה רבינו שזכה בכך לקרני ההוד, והקדושה דקרני ההוד ששרתה על פניו של משה היתה קדושת התורה שבעל פה שניתנה למשה במתנה ביוה"כ ושאו המסורה דתורה שבעל פה התחילה ממש ליהושע ויהושע לזקנים וכו'. ומאחר שהלוחות השניות ניתנו ביוה"כ, יוצא דיוה"כ הוא יום מתן תורה – ובעיקר ביוה"כ ניתנה התורה שבעל פה. ובכך חג הסוכות הוא הזמן דשמחת בעלי המסורה דחוגגין את מתן התורה שבעל פה ביוה"כ, ולכן רוב ההלכות דסוכות תלויות בבעל פה כגון הלכות מחיצין וניסוך המים וכו'.

23. שערים מצויינים בהלכה

דף מח: מנא הני מילי כו' דכתיב ושאתם מים בששון ממעיני הישועה. פרש"י מה"מ דתוקעין ומריעין בשאיבת המים של ניסוך. והתוס' כתבו דיש לפרש מנ"ל דצריך לשאוב ממי השילוח דכתיב ממעיני הישועה. ובמס' מעילה (יב: ד"ה כל) פירשו, דהיינו מים נובעים מים חיים. וכ"כ הרשב"א במס' ב"ב (עט.). ובשיטה מקובצת (שם) הביא פרש"י ופי' התוס', בשם הר"ן

ותוס' הרא"ש. ונראה קצת ביאור לזה, דהמים הנובעים דהיינו מים חיים נובעים מעומק הארץ, כך הישועה יבא מתוך צרה, כדכתיב "מתוך צרה המציאם פדות ורוחה", וכימי הסוכות הם ימי ישועה, דמה"ט מנענעים כאנא ה' הושיעה נא ואומרים הושענות, וישאבו הישועות בששון, כלומר בגלוי דוהו בחינת ששון, משא"כ שמחה היא בלב לבד. עי' במאמר הבא.

24. שערים מצויינים בהלכה

ששון ושמחה ישיגו כו'. החילוק בין ששון לשמחה, דששון הוא בגלוי כדכתיב במגילה "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון", וכן בשמחת חתן וכלה הוא בגלוי ובקול "עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון", אבל השמחה הוא בלב

לבד כדכתיב "נתת שמחה בלבי". ובבב"י יששכר (מאמרי סוכות אות כג) כתב, דששון הוא שמחה שיהיה טוב ושש על זה, ושמחה הוא מה שכבר יש לו הטוב ושמח על זה.

25. גליוני מגזת חן

ו"ל דהנה החילוק בין ששון לשמחה פירש המלבי"ם שם בישעי' כי ששון הוא בגלוי ושמחה בלב, והנה כתיב "ואני בה' בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי", ופירש בספר בינה לעתים, כי מי שישים בטחונו בה' לכו שמח בקרבו גם בשעת צרתו, כבטחונו שתבוא לו תשועה, אבל השמחה עצורה בלבו ואינו מראה אותו לחוץ, כי יאמרו לו לשמחה מה זו עושה. וז"ש בה' בטחתי יגל לבי בישועתך אבל רק לבי, "אשירה לה'" כלומר להראות השמחה גם בגלוי לא אוכל רק "כי גמל עלי" בשעה שהתשועה כבר באה לי, ונמצא שמי שבוטח בה' אצלן השמחה היא קודם לששון, כי הששון שהוא מבחוץ ישיגהו רק לאחר שכבר באה לו התשועה, והשמחה שהיא בלב תבואה עוד כטרם באה לו התשועה, מחמת הבטחון שיש לו, ולכן במגילת אסתר כתיב שמחה קודם לששון משום דאז היו בטוחים בישועת ה' עוד טרם באה כדאיתא במדרש מגילת אסתר פ"ו בשעה שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן ויבא שמח הוא וכל בני חבורתו פגעו במרדכי שהוא הולך לפניו, וראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר ורץ מרדכי אחריהם ושאל לאחד מהם פסוק לי פסוקך אמר ליה אל תירא מפחד פתאום וגו' פתח השני ואמר עוצו עצה ותופר וגו' פתח השלישי ואמר עד זקנה אני הוא וגו' כיון ששמע מרדכי כך שמח שמחה גדולה א"ל המן מה היא זאת השמחה ששמחת לרברי התינוקות הללו אמר על בשורות טובות שבשרונו שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו, משא"כ בגאולה העתידה במהרה בימינו איתא בסנהדרין דף צ"ז אין בן דוד בא עד שיתאשו מן הגאולה שנאמר ואפס עצור ועוזב כביכול אין סומך ואין עזר ונמצא דבטרם תבוא הגאולה יחסר להם הבטחון ויתגבר עליהם היאוש וממילא גם לבס לא יהיה שמח והשמחה בלב תבוא להם אחר הששון, כלומר לאחר שהתשועה כבר נגלה להם ויהיה להם ששון גם מבחוץ, לכן בישעי' שהתנבא על הגאולה העתידה הקדים קרא ששון לשמחה.

26. רשימות שיעורים [גריד"ס]

ש. כגמ' – הנהו תרי מיני. [חידושי אגדה.] מסתבר שהספור בא כאן ללעוג על הצדוקים המפרשים פסוקים כמשמעם בלי מסורת תורה שבעל פה האריך ע"פ דרכיהם המקולקלים מעוותין הם אפילו את פשטם של המקראות כדמוכח מהפשטים של הכאי שאמרו בפסוקים.

ששון ע"פ לשון הקודש מציין את הרגש הפנימי ושמחה מציינת את המעשה החיצוני, וכמש"כ שש אנכי על אמרתך – הרגש הפנימי, וכי בשמחה תצאו – המעשה החיצוני.

27. ספר שם משואל חלק המועדים - סוכות שנת תרע"ב

בש"ס סוכה (מ"ח ע"ב) הנהו תרי מיני חד שמי' ששון וחד שמי' שמחה, א"ל ששון לשמחה אנא עדיפנא מינך דכתיב שמחה לששון ומינך דכתיב ששון ושמחה ישיגו וגו', א"ל שמחה לששון אנא עדיפנא מינך דכתיב שמחה וששון ליהודים, א"ל ששון לשמחה חד יומא שבקוך ושיווך פרוונקא דכתיב כי בשמחה תצאו, א"ל שמחה לששון חד יומא שבקוך ומלו בך מיא דכתיב ושאתם מים בששון, א"ל האי מינא דשמי' ששון לר' אבהו עתידיתו דתמלו לי מים לעלמא דאתי דכתיב ושאתם מים בששון, א"ל אי הוה כתיב לששון כדקאמרת השתא דכתיב בששון משכי' דההוא גברא משוינן לי' גודא ומלינן בי' מיא והמאמר פלאי. והמהרש"א פירש שבדרך היתול אמר מין אחד לחברו כן. ודבריו אינם מובנים, כי תורתנו הקדושה איננה מקום להעתיק בה דברי התולים, ובודאי עניני חכמה ולימוד לאדם נרמזו כאן. **ומפי כ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה שמעתי שאמר לפרש דהמין סבר כי התכלית לאדם להיות שש ושמחה, והשיב לו ר' אבהו כי זה רק צורך לעבודה ולא התכלית.** וזהו שמרמז משכי' דההוא גברא משוינן לי' גודא ומלינן בי' מיא, ודפח"ח:

ולפי דרכו יש לפרש כל המשא והמתן מה שבין המינים ובין המין לר"א על דרך זה. ...

הנה השמחה שעושין בניסוך המים מבואר בספרים באשר אז הוא זמן קירוב רחוקים. כי (תקה"ז י"ט ע"ב) המים התחתונים היו בוכין אנו בעינין למהוי קדם מלכא, והובטחו ליקרב במזרח במלח וניסוך המים בהג. וקירוב רחוקים הוא רק ע"י שמחה, כי שמחה היא כוללת הפכים כמו שנראה בחוש כשהאדם בשמחה יכול לסבול שונאו כמ"ש הרב ז"ל בסידור כוונת המקוה. וגם זה עצמו גורם שמחה, כמשל אב ובנו שהיו רחוקים זה מזה ונתקרבו. וכן הוא בנפש האדם, שהיתה רחוקה מאת פני קונה ע"י עוונות וחטאים, וביהכ"פ כשנמחלו העוונות זה מביא שמחה. וכמו שפירש כ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה הפסוק (תהלים נ"א י') תגלנה עצמות דכית, שפירושו שטהרת, כי טהור תרגום דכי. ושוב השמחה גורמת קירוב רחוקים. וזה שאמרו (סוכה נ"ג.) אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו. אך צריך למודעי למה עושין השמחה רק בניסוך המים ולא במלח למזבח: